

Examen VWO

Grieks

Vorbereidend
Wetenschappelijk
Onderwijs

19 | 95

Tijdvak 1
Maandag 22 mei
9.00–12.00 uur

Tekstboekje

Tekst 1

1 — 1 Μαρδόνιος μὲν τοσαῦτα ἐπιλέηνας τὴν Ξέρξῳ γνώμην ἐπέπαυτο. Σιωπώντων δὲ
2 τῶν ἄλλων Περσέων καὶ οὐ τολμώντων γνώμην ἀποδείκνυσθαι ἀντίην τῇ προκειμένῃ,
3 Ἄρτάβανος ὁ Ὑστάσπεος, πάτρως ἑὼν Ξέρξῃ, τῷ δὴ καὶ πίσυρος ἑὼν, ἔλεγε τάδε· „Ὡ
4 βασιλεῦ, μὴ λεχθαισέων μὲν γνωμέων ἀντιέων ἀλλήλησι οὐκ ἔστι τὴν ἀμείνω
5 αἰρεόμενον ἐλέσθαι, ἀλλὰ δεῖ τῇ εἰρημένῃ χρᾶσθαι· λεχθαισέων δὲ ἔστι, ὥσπερ τὸν
6 χρυσὸν τὸν ἀκήρατον αὐτὸν μὲν ἐπ' ἑωυτοῦ οὐ διαγινώσκομεν, ἐπεὰν δὲ παρατρίψωμεν
7 ἄλλῳ χρυσῷ, διαγινώσκομεν τὸν ἀμείνω. Ἐγὼ δὲ καὶ πατρὶ τῷ σῷ, ἀδελφεῷ δὲ ἐμῷ,
8 Δαρείῳ ἡγόρευον μὴ στρατεῦσθαι ἐπὶ Σκύθας, ἄνδρας οὐδαμόθι γῆς ἄστῃ νέμοντας· ὁ
9 δὲ ἐλπίζων Σκύθας τοὺς νομάδας καταστρέψεσθαι ἐμοί τε οὐκ ἐπέιθετο,
10 στρατευσάμενός τε πολλοὺς καὶ ἀγαθοὺς τῆς στρατιῆς ἀποβαλὼν ἀπῆλθε. Σὺ δέ, ὦ
11 βασιλεῦ, μέλλεις ἐπ' ἄνδρας στρατεῦσθαι πολλὸν ἔτι ἀμείνονας ἢ Σκύθας, οἱ κατὰ
12 θάλασσαν τε ἄριστοι καὶ κατὰ γῆν λέγονται εἶναι. Τὸ δὲ αὐτοῖσι ἔνεστι δεινόν, ἐμέ σοι
13 δίκαιόν ἐστι φράζειν.

2 — 14 Ζεύξας φῆς τὸν Ἑλλήσποντον ἑλᾶν στρατὸν διὰ τῆς Εὐρώπης ἐς τὴν Ἑλλάδα. Καὶ
15 δὴ καὶ συνήνεκε ἦτοι κατὰ γῆν ἢ [καὶ] κατὰ θάλασσαν ἐσσωθῆναι, ἢ καὶ κατ'
16 ἀμφοτέρα· οἱ γὰρ ἄνδρες λέγονται εἶναι ἄλκιμοι, πάρεστι δὲ καὶ σταθμώσασθαι, εἰ
17 στρατιὴν γε τοσαύτην σὺν Δάτι καὶ Ἄρταφρένῃ ἐλθοῦσαν ἐς τὴν Ἀττικὴν χώραν
18 μούνοι Ἀθηναῖοι διέφθειραν. Οὐκ ὦν ἀμφοτέρῃ σφι ἐχώρησε· ἀλλ' ἦν τῆσι νηυσὶ
19 ἐμβάλωσι καὶ νικήσαντες ναυμαχίῃ πλέωσι ἐς τὸν Ἑλλήσποντον καὶ ἔπειτα λύσωσι τὴν
20 γέφυραν, τοῦτο δὴ, βασιλεῦ, γίνεται δεινόν.

3 — 21 Ἐγὼ δὲ οὐδεμιῇ σοφίῃ οἰκίῃ αὐτὸς ταῦτα συμβάλλομαι, ἀλλ' οἶόν κοτε ἡμέας
22 ὀλίγου ἐδέησε καταλαβεῖν πάθος, ὅτε πατὴρ <ὁ> σός, Ζεύξας Βόσπορον τὸν Θρηάκιον,
23 γεφυρώσας δὲ ποταμὸν Ἰστρὸν διέβη ἐπὶ Σκύθας. Τότε παντοῖοι ἐγένοντο Σκύθαι
24 δεόμενοι Ἰώνων λῦσαι τὸν πόρον, τοῖσι ἐπετέτραπτο ἡ φυλακὴ τῶν γεφυρέων τοῦ
25 Ἰστρου. Καὶ τότε γε Ἰστιαῖος ὁ Μιλήτου τύραννος εἰ ἐπέσπετο τῶν ἄλλων τυράννων τῇ
26 γνώμῃ μηδὲ ἠντιώθη, διέργαστο ἂν τὰ Περσέων πρήγματα. Καίτοι καὶ λόγῳ ἀκουσαὶ
27 δεινόν, ἐπ' ἀνδρὶ γε ἐνὶ πάντα τὰ βασιλέος πρήγματα γεγενῆσθαι.

4 — 28 Σὺ ὦν μὴ βούλευ ἐς κίνδυνον μηδένα τοιοῦτον ἀπικέσθαι μηδεμιῆς ἀνάγκης
29 ἐούσης, ἀλλὰ ἐμοὶ πείθει· νῦν μὲν τὸν σύλλογον τόνδε διάλυσον· αὐτίς δέ, ὅταν τοι
30 δοκῆ, προσκεψάμενος ἐπὶ σεωυτοῦ προαγόρευε τά τοι δοκέει εἶναι ἄριστα. Τὸ γὰρ εὖ
31 βουλευέσθαι κέρδος μέγιστον εὐρίσκω ἑόν· εἰ γὰρ καὶ ἐναντιωθῆναι τι θέλει,
32 βεβούλευται μὲν οὐδὲν ἦσσαν εὖ, ἔσσωται δὲ ὑπὸ τῆς τύχης τὸ βούλευμα· ὁ δὲ
33 βουλευσάμενος αἰσχροῦς, εἰ οἱ ἡ τύχη ἐπίσποιτο, εὖρημα εὖρηκε, ἦσσαν δὲ οὐδὲν οἱ
34 κακῶς βεβούλευται.

5 — 35 Ὅρας τὰ ὑπερέχοντα ζῶα ὡς κεραυνοὶ ὁ θεὸς οὐδὲ ἐᾷ φαντάζεσθαι, τὰ δὲ σμικρὰ
36 οὐδὲν μιν κνίζει· ὄρας δὲ ὡς ἐς οἰκήματα τὰ μέγιστα αἰεὶ καὶ δένδρεα τὰ τοιαῦτα
37 ἀποσκήπτει τὰ βέλεα. Φιλέει γὰρ ὁ θεὸς τὰ ὑπερέχοντα πάντα κολουεῖν. Οὕτω δὲ καὶ
38 στρατὸς πολλὸς ὑπὸ ὀλίγου διαφθείρεται κατὰ τοιόνδε· ἐπεὰν σφι ὁ θεὸς φρονήσας
39 φόβον ἐμβάλῃ ἢ βροντὴν, δι' ὧν ἐφθάρησαν ἀναξίως ἑωυτῶν. Οὐ γὰρ ἐᾷ φρονεῖν μέγα
40 ὁ θεὸς ἄλλον ἢ ἑωυτόν.

- 6 — 41 Ἐπειχθῆναι μὲν νῦν πᾶν πρῆγμα τίκτει σφάλματα, ἐκ τῶν ζημίαι μεγάλοι
 42 φιλέουσι γίνεσθαι· ἐν δὲ τῷ ἐπισχεῖν ἔνεστι ἀγαθὰ, εἰ μὴ παραυτικά δοκέοντα εἶναι,
 43 ἄλλ' ἀνά χρόνον ἐξεύροι τις ἄν.
- 7 — 44 Σοὶ μὲν δὴ ταῦτα, ὦ βασιλεῦ, συμβουλεύω. Σὺ δέ, ὦ παῖ Γωβρύεω [Μαρδόνιε],
 45 παῦσαι λέγων λόγους ματαιίους περὶ Ἑλλήνων οὐκ ἐόντων ἀξίων φλαύρως ἀκούειν.
 46 Ἕλληνας γὰρ διαβάλλων ἐπαίρεις αὐτὸν βασιλέα στρατεύεσθαι· αὐτοῦ δὲ τούτου εἵνεκα
 47 δοκέεις μοι πᾶσαν προθυμίην ἐκτείνειν. Μὴ νῦν οὕτω γένηται. Διαβολὴ γάρ ἐστι
 48 δεινότατον, ἐν τῇ δύο μὲν εἰσι οἱ ἀδικέοντες, εἷς δὲ ὁ ἀδικεόμενος. Ὁ μὲν γὰρ
 49 διαβάλλων ἀδικεῖ οὐ παρεόντος κατηγορέων, ὁ δὲ ἀδικεῖ ἀναπειθόμενος πρὶν ἢ
 50 ἀτρεκέως ἐκμάθῃ· ὁ δὲ δὴ ἀπεὼν τοῦ λόγου τάδε ἐν αὐτοῖσι ἀδικεῖται, διαβληθεὶς τε
 51 ὑπὸ τοῦ ἐτέρου καὶ νομισθεὶς πρὸς τοῦ ἐτέρου κακὸς εἶναι.
- 8 — 52 Ἄλλ' εἰ δὴ δεῖ γε πάντως ἐπὶ τοὺς ἄνδρας τούτους στρατεύεσθαι, φέρε, βασιλεὺς
 53 μὲν αὐτὸς ἐν ἤθεσι τοῖσι Περσέων μενέτω, ἡμέων δὲ ἀμφοτέρων παραβαλλομένων τὰ
 54 τέκνα στρατηλάτῃ αὐτὸς σὺ ἐπιλεξάμενός τε ἄνδρας τοὺς ἐθέλεις καὶ λαβῶν στρατιῆν
 55 ὀκόσῃν τινὰ βούλει. Καὶ ἦν μὲν τῇ σὺ λέγεις ἀναβαίῃ βασιλεῖ τὰ πρήγματα,
 56 κτεινέσθων οἱ ἐμοὶ παῖδες, πρὸς δὲ αὐτοῖσι καὶ ἐγὼ· ἦν δὲ τῇ ἐγὼ προλέγω, οἱ σοὶ
 57 ταῦτα πασχόντων, σὺν δὲ σφί καὶ σύ, ἦν ἀπονοστήσης. Εἰ δὲ ταῦτα μὲν ὑποδύνειν οὐκ
 58 ἐθέλῃσεις, σὺ δὲ πάντως στρατεύμα ἀνάξεις ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα, ἀκούσεσθαι τινὰ φημι
 59 τῶν αὐτοῦ τῆδε ὑπολειπομένων Μαρδόνιον, μέγα τι κακὸν ἐξεργασάμενον Πέρσας, ὑπὸ
 60 κυνῶν τε καὶ ὀρνίθων διαφορεόμενον ἢ κου ἐν γῆ τῇ Ἀθηναίων ἢ σέ γε ἐν τῇ
 61 Λακεδαιμονίων, εἰ μὴ ἄρα καὶ πρότερον κατ' ὁδὸν, γνόντα ἐπ' οἴους ἄνδρας
 62 ἀναγινώσκεις στρατεύεσθαι βασιλέα.”
- 9 — 63 Zo sprak Artabanos, maar Xerxes werd boos en antwoordde: „Artabanos, ge zijt de
 64 broeder van mijn vader en dat zal u ervoor behoeden uw verdiende loon te krijgen voor
 65 uw dwaze woorden. Maar wel doe ik u de schande aan, omdat ge laf zijt en het u aan
 66 fierheid ontbreekt, dat ge niet met mij de veldtocht tegen Griekenland moogt meemaken,
 67 maar hier moet achterblijven bij de vrouwen; ook zonder u zal ik alles wat ik gezegd heb
 68 volbrengen. Ik zou niet zijn de zoon van Dareios, de zoon van Hystaspes, de zoon van
 69 Arsames, de zoon van Ariaramnes, de zoon van Teïspes, en de nazaat van Kyros, de zoon
 70 van Kambyses, de zoon van Teïspes, de zoon van Achaimenes, als ik geen wraak nam op
 71 de Atheners, want ik weet zeker, dat, ook al houden wij ons rustig, zij dat niet zullen
 72 doen. Neen, dan zullen zij eerst recht tegen ons land oprukken, als wij mogen afgaan op
 73 wat er reeds eerder door hen ondernomen is: Sardeis hebben ze immers in brand
 74 gestoken en naar Azië zijn zij opgerukt! Er is dus voor geen van beide partijen meer een
 75 terugwijken mogelijk, maar de keuze is: handelen of lijden, opdat óf dit alles onder
 76 Griekse óf dat alles onder Perzische heerschappij komt, want deze vijandschap laat geen
 77 enkele middenweg open. Het is dus onze ereplicht ons te wreken, omdat men ons het
 78 eerst heeft beledigd; dan kan ik eens kennismaken met dat gevaar, dat ik zal lopen, als ik
 79 ten strijde trek tegen die mannen, die door de Phrygiër Pelops, die een slaaf was van mijn
 80 voorvaderen, zo grondig zijn onderworpen, dat tot het huidige ogenblik de mensen zelf
 81 evengoed als hun land de naam dragen van hun onderwerper.”

Herodotos, Historiën VII, 10–11

Tekst 2

In de onderstaande tekst spreekt Aristoteles over het verschil tussen de dichter en de geschiedschrijver.

___1 De dichter verschilt niet van de geschiedschrijver doordat de een zich uitdrukt in verzen,
___2 de ander in proza – het zou immers mogelijk zijn het werk van Herodotos in verzen te
___3 zetten en dan nog zou het een geschiedwerk zijn –, maar het onderscheid bestaat hierin
___4 dat de geschiedschrijver spreekt over gebeurtenissen die hebben plaatsgevonden en de
___5 dichter over gebeurtenissen die zouden kunnen plaatsvinden.

___ *Aristoteles, Poëtika 1451 a 38 – b 5*

Tekst 3

In het eerste boek van de Historiën heeft de vrome en wijze Solon een gesprek met de Lydische koning Kroisos. Naar aanleiding van dit gesprek merkt Ploutarchos op:

___1 In de volgende bewoordingen heeft Herodotos in de persoon van Solon kritiek geleverd
___2 op de goden: „Kroisos, de vraag die u me stelt over menselijke aangelegenheden, is
___3 gericht tot een man die beseft dat het goddelijke geheel en al afgunstig is en verwarring
___4 sticht.” Door zo zijn eigen opvattingen over de goden aan Solon aan te wrijven voegt
___5 Herodotos kwaadaardigheid toe aan godslastering.

___ *Ploutarchos, Over de kwaadaardigheid van Herodotos, 857 F-858 A*

Tekst 4

In zijn roman Xerxes schrijft Couperus:

___1 O, het vreemde, immense medelijden van die Griek, die die dag nog gestreden had voor
___2 zijn land met alle moed en kracht die hij in zich had opgegiert; het onverklaarbare,
___3 goddelijke medelijden van die Atheense dichter, die vergat dat hij soldaat was,
___4 medelijden met die Perzische koning die hij als een schuldige, als een misdadiger, zich
___5 daarginds, op een rots, op een troon, had zien omwenden, tussen alle de zijnen, om te
___6 vluchten, om te vluchten waarheen hij van zo verre gekomen was!

Tekst 5

De onderstaande tekst van Lévi Weemoedt is naar inhoud en stijl een imitatie van de etnografische uitweidingen bij Herodotos. Hij heeft op verschillende manieren de indruk willen wekken als zou de tekst over de Frisii uit de pen van Herodotos gevloeid zijn, bij voorbeeld door toespelingen op de werkwijze van Herodotos.

De Frisii

1 — 1 Van het land der Friezen wordt beweerd dat het van oudsher water was en dat de
2 — 2 bewoners vissen waren die het verlangen hadden aan land te leven en de zon te zien. Dit
3 — 3 nu geschiedde als volgt. Een van de goden sloeg acht op hun smeekbeden en gaf hun
4 — 4 grond. Maar het was een kwade god. Hij kantelde het hemelruim zodat de wolken
5 — 5 beneden kwamen en de zee boven. Zo komt het dat de Friezen wonen op verende
6 — 6 drassige bodem, terwijl ook de lucht daarboven altoos vochtrijk is.

2 — 7 Hoewel ik niet lichtgelovig ben, ben ik geneigd aan dit verhaal geloof te schenken
8 — 8 omdat het door het volgende bevestigd wordt. In de winter, als het water hard wordt en
9 — 9 ontoegankelijk, voeren de Friezen rituele reidansen op en stampen daarbij net zo lang op
10 — 10 de dikke ijskorst tot sommigen weer tot hun oude bestaan terugkeren.

3 — 11 Ook wordt beweerd dat zij kinderen in het water gooien als offer aan hun oude
12 — 12 goden.

4 — 13 Van de bewoners van dit „land achter de zon” zijn de zeden als volgt. Iedere man
14 — 14 trouwt met één vrouw maar zodra zij genoeg kinderen gebaard heeft, moet zij in de stal
15 — 15 slapen bij de rest van het vee. De mannen komen bijeen op sacrale plaatsen waar zij zich
16 — 16 overgeven aan drinkgelagen. Zij drinken gewoonlijk een drank die lijkt op water maar
17 — 17 krachtiger is en die zij de „Witte Dood” noemen. Ook kennen zij wijn, maar die is
18 — 18 buitengemeen zoet.

5 — 19 Behalve hun vreemde afkomst is het land der Friezen niet rijk aan
20 — 20 merkwaardigheden zoals dat van de Scythen, de Egyptenaren of de Lydiërs. Hun
21 — 21 voornaamste gebruik is dat zij geen enkel gebruik van anderen overnemen.

6 — 22 Wat mij van alles wat ik daar gezien heb het meest verbaasde, waren de honden die
23 — 23 hun afgelegen woonplaatsen bewaken. Ze zijn groter dan Griekse honden, huilen
24 — 24 huiveringwekkend met lange klaaglijke uithalen als van wolven. Hun tanden zijn
25 — 25 uitzonderlijk scherp.

7 — 26 Priesters van het heiligdom van Beetsterzwaag vertelden mij dat deze monsters
27 — 27 oorspronkelijk vrouwen waren die in honden veranderden om aldus aan hun
28 — 28 gevangenschap te ontkomen. Dit vertelden mij de priesters van Beetsterzwaag en zelf ben
29 — 29 ik geneigd aan dat verhaal over die „vrouw-honden” geloof te schenken op grond van het
30 — 30 volgende.

8 — 31 Wanneer deze dieren losbreken blijven ze dagenlang, over vele stadiën, achter de
32 — 32 vreemdeling aanjagen. Van heimwee of binding met hun eigen erf is geen sprake. Na
33 — 33 weken gaat hun verbetering over in trouw en aanhankelijkheid, beginnen zij voedsel
34 — 34 aan te nemen en werpen ten slotte jongen die meer op mensenkinderen lijken dan op
35 — 35 honden, hetgeen er wel op moet wijzen dat zij oorspronkelijk vrouwen waren zoals het
36 — 36 verhaal beweert.

9 — 37 Dit nu is wat ik gezien heb van de Friezen.

Lévi Weemoedt, Ken uw Klassieken!, Amsterdam, 1992

Tekst 6

De Perzen eisten van de inwoners van de stad Kymai de uitlevering van de Lydiër Paktyes, die na een mislukte poging tot opstand tegen de Perzen zijn toevlucht had gezocht in Kymai. Daarop raadpleegden de Kymaiers het orakel van Apollo in Branchidai en kregen te horen dat zij Paktyes moesten uitleveren.

Een vooraanstaand burger van Kymai, Aristodikos, verbaasde zich over de uitspraak van het orakel, omdat het van goddeloosheid (ἀσέβεια) getuigde asielzoekers uit te leveren, en hij wist gedaan te krijgen dat het orakel voor de tweede keer geraadpleegd werd.

1 — 1 Ἀπικομένων δὲ ἐς Βραγχίδας ἐχρηστηριάζετο ἐκ πάντων Ἀριστόδικος ἐπειρωτῶν
— 2 τάδε· „Ὡναξ, ἦλθε παρ’ ἡμέας ἰκέτης Πακτύης ὁ Λυδὸς φεύγων θάνατον βίαιον πρὸς
— 3 Περσέων· οἱ δὲ μιν ἐξαίτεονται, προεῖναι Κυμαίους κελεύοντες. Ἡμεῖς δὲ δειμαίνοντες
— 4 τὴν Περσέων δύναμιν τὸν ἰκέτην ἐς τότε οὐ τετολμήκαμεν ἐκδιδόναι, πρὶν ἂν τὸ ἀπὸ
— 5 σεῦ ἡμῖν δηλωθῇ ἀτρεκέως, ὁκότερα ποιέωμεν.” Ὁ μὲν ταῦτα ἐπειρώτα, ὁ δ’ αὖτις τὸν
— 6 αὐτὸν σφι χρῆσμον ἔφαινε κελεύων ἐκδιδόναι Πακτύην Πέρσησι.

2 — 7 Toen bedacht Aristodikos een list en deed het volgende: hij liep om de tempel heen
— 8 en haalde alle jonge mussen en andere vogeltjes, die in de tempel nestelden, uit hun
— 9 nesten. Terwijl hij daarmee bezig was, klonk er, naar men zegt, een stem uit het binnenste
— 10 van de tempel, die duidelijk tot Aristodikos sprak: „Goddeloze man! Hoe durft u dit te
— 11 doen? Uit mijn tempel durft u met schennende hand mijn smekelingen te roven?”

3 — 12 Ἀριστόδικον δὲ οὐκ ἀπορήσαντα πρὸς ταῦτα εἰπεῖν· „Ὡναξ, αὐτὸς μὲν οὕτω
— 13 τοῖσι ἰκέτησι βοηθῆεις, Κυμαίους δὲ κελεύεις τὸν ἰκέτην ἐκδιδόναι;” Τὸν δὲ αὖτις
— 14 ἀμείψασθαι τοῖσδε· „Ναὶ κελεύω, ἵνα γε ἀσεβήσαντες θᾶσσον ἀπόλησθε, ὡς μὴ τὸ
— 15 λοιπὸν περὶ ἰκετέων ἐκδόσιος ἔλθῃτε ἐπὶ τὸ χρηστήριον.”

Herodotos, *Historiën I*, 159

regel 1	Ἀπικομένων <i>Genitivus absolutus</i> ; onderwerp daarvan: de gezanten. ἐκ namens
regel 2 en 12	Ὡναξ = Ὡ ἄναξ
regel 3	προίημι uitleveren
regel 4	ἐς τότε tot nu toe
regel 4–5	τὸ ἀπὸ σεῦ uw eerdere uitspraak
regel 12	Ἀριστόδικον <i>Van hier af vertelt Herodotos het verhaal in de a.c.i.</i> οὐκ ἀπορήσαντα zonder te aarzelen
regel 14	„Ναὶ κελεύω, „Dat beveel ik inderdaad,
regel 14–15	τὸ λοιπὸν nog een keer
regel 15	ἢ ἐκδοσις uitlevering

Einde